

Kehityspoliittisen toimikunnan lausunto maahanmuutto- ja kehityspoliitiikan johdonmukaisuudesta

Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman laadintaa sekä kehityspoliittisen ohjelman toimeenpanoa varten

"Kehityspoliittisen näkökulman tulee sisältyä kaikkiin sellaisiin ohjelmiin ja selvityksiin, joilla määritellään Suomen toimintalinjoja kehitykseen vaikuttavissa kysymyksissä."

Hallituksen periaatepäätös - Kehityspoliittinen ohjelma 2004

"Hallitus painottaa tarvetta tarkastella siirtolaisuuteen ja maahanmuuttoon liittyviä kysymyksiä entistä kokonaisvaltaisemmin työvoima- ja kehityspoliitiikan näkökulmista sekä etsiä ratkaisuja, joissa toteutuisivat sekä suomalaisen yhteiskunnan että kehitysmaille koituvat edut."

Hallituksen periaatepäätös - Kehityspoliittinen ohjelma 2004

Kehityspoliittisen toimikunnan keskeinen tavoite on "Johdonmukaisuutta edistävän toimintakulttuurin luominen eri poliittikalohkoille siten, että globaali kehitysnäkökulma otetaan entistä paremmin huomioon määriteltäessä kansallista etua keskeisissä päätöksissä."

Valtioneuvosto - Kehityspoliittisen toimikunnan asettamispäätös 2003

Kehityspoliittinen toimikunta haluaa lausunnollaan antaa panoksensa Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmisteluun varmistaakseen kehityspoliittisten tavoitteiden näkökulman sisällyttämisen tulevassa ohjelmassa. Toimikunta tekee tämän oma-aloitteisesti mandaattinsa pohjalta. Toimikunta on kuullut työryhmään kuuluvia asiantuntijoita työ- ja ulkoasiainministeriöstä, mutta ei ole saanut käyttöönsä valmistelutyöryhmän luonnoksia tai tausta-asiakirjoja. Toimikunta haluaa tuoda laajasti esiin myös ne maahan- ja maastamuuttoon liittyvät näkökohdat, jotka liittyvät kehityspoliitiikan kehittämiseen siirtolaisuuskysymyksiä johdonmukaisemmin huomioivaan suuntaan.

Toimikunnan mielestä maahanmuutto- ja kehityspoliitiikan johdonmukaisuus tarkoittaa seuraavaa:

1. Avoin valmisteluprosessi kansalaisyhteiskunnan eri toimijoita kuullen.
 2. Maahanmuuttopoliittikka tulee laatia siten, että se ottaa siirtolaisuuden eri muodot ja niistä koituvat erilaiset kehityspoliittiset vaikutukset siirtolaisuuden lähtömaissa, siirtolaisia vastaanottavissa kehitysmaissa sekä kauttakulkumaissa tarkasti huomioon.
 3. Kehityspoliittikka tulee toimeenpanna siten, että se ottaa siirtolaisuuskysymykset aktiivisesti huomioon suotuisten vaikutusten aikaansaamiseksi ja kielteisten vaikutusten vähentämiseksi. Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman tulee erityisesti ottaa huomioon maahanmuutto- ja kehityspoliittisten tavoitteiden ja toimien keskinäinen yhteensopivuus.
 4. Euroopan unionin maahanmuutto- ja kehityspoliittikkaa tulee aktiivisesti kehittää johdonmukaiseksi politiikaksi, joka korostaa Euroopan unionin vastuuta kansainvälisen siirtolaisuuskysymyksen ratkaisussa. EU:n linjauksissa on otettava huomioon kaikki maahanmuuttopoliitiikan muodot. Suomen tulee aktiivisesti vaikuttaa EU:n maahanmuutto- ja kehityspoliitiikan kehittämiseen.
 5. Suomeen tulevien maahanmuuttajien aiheuttamat tarpeet muutoksille suomalaisissa käytännöissä tulee toteuttaa.
-

1. Maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelutapa avoimeksi

Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelu tulisi tapahtua avoimesti ja eri toimijatahoja kuullen. Kehityspoliittinen toimikunta ehdottaa virkamiestyöryhmän lopullisesta esityksestä avointa kuulemistilaisuutta ja riittävää aikaa lausuntokierrokselle. Lausuntojen ja kuulemisen tavoitteena on ohjelman mahdollisimman hyvä sisältö sekä kansalaiskeskustelun edistäminen lisääntyvän maahanmuuton kysymyksistä. Myös suomalaisen maahanmuuttajayhteisön asiantuntemuksen hyödyntäminen olisi erittäin tärkeää sekä sisällöllisesti että merkinä valtiovallan kiinnostuksesta integroida maahanmuuttajat suomalaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja poliittiseen päätöksentekoon.

2. Erilaiset maahanmuuttajaryhmät huomioitava politiikan valmistelussa

Maastamuuttoa tapahtuu monista eri syistä. On pakotettua ja vapaaehtoista siirtolaisuutta, sekä näiden eri välimuotoja. Pakotetun siirtolaisuuden selkein muoto on pakolaisuus¹. Myös sisäiset pakolaiset eli evakot sekä osa laittomista siirtolaisista - kuten ihmiskaupan uhrit - kuuluvat tähän ryhmään. Vapaaehtoiseen siirtolaisuuteen kuuluu esimerkiksi opiskelijat, työperäiset maahanmuuttajat, perhesyistä muuttavat sekä osa laittomista siirtolaisista. Maahanmuuttajaryhmät voidaan jakaa myös koulutettuihin (skilled) ja ei-koulutettuihin (low-skilled) siirtolaisiin. Erilaisia koulutustaustoja omaavia ihmisiä kuuluu kaikkiin siirtolaisryhmiin (vapaaehtoisesti tai pakotetusti lähteneisiin). Maahanmuuttajat voidaan erotella myös siirtolaisuuden keston mukaan. Puhutaan lyhyt- ja pitkäkestoisesta tai määräaikaisesta ja pysyvästä maahanmuutosta.

Kehityspoliittisen toimikunnan mielestä on erittäin tärkeä huomioida se, että Suomeen saapuva maahanmuuttoväestö on hyvin pieni osa globaalia siirtolaiskysymystä. Siirtolaisuuden vaikutukset vaihtelevat hyvin paljon riippuen lähtömaasta, siirtolaisuuden syistä, lähtijöiden taustasta sekä siirtolaisuuden pituudesta, mikä tulee huomioida Suomen maahanmuuttopoliittista ohjelmaa laadittaessa ja toimeenpantaessa. On tärkeää, että maahan- ja maastamuuton eri kategoriat pidetään erillään toisistaan ja niitä tarkastellaan eri näkökulmista.

Vapaaehtoisen siirtolaisuuden kannustaminen on toimikunnan mielestä periaatteessa myönteistä, edellyttäen kielteisten kehitysvaikutusten huomioon ottamista aktiivisen maahanmuuttopoliittikan laadinnassa. Pakotettua siirtolaisuutta tulee päin vastoin pitää kielteisenä ilmiönä sekä ihmisoikeuksien, kehityksen että ympäristön kannalta. Maahanmuuton tulee olla hallittua, on puututtava mm. laittomaan maahanmuuttoon ja sen eri muotoihin, kuten ihmiskauppa tai pimeä työvoima. Erillisen pakolaispoliittisen ohjelman laatimista tulisi harkita maahanmuuttopoliittisen ohjelman ohella.

Maahanmuuttopoliittista ohjelmaa laadittaessa tulee huomioida mahdollisia ristiriitoja Suomen ja kehitysmaiden etujen välillä. Suomen edun kannalta maahanmuuttoväestön pysyminen, integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja aktiivinen toimiminen maamme hyväksi olisi tärkeää. Kehitysmaanäkökulmasta hallittu vapaaehtoinen lyhytaikaisempi maahan- ja maastamuutto edesauttaisi sekä "aivokiertoa" että siteiden säilymistä lähtömaahan. Eri kestoisia maahanmuuttomuotoja ja niiden vaikutuksia kehitysmaalle tulee selvittää.

¹ Geneven pakolaissopimuksen ja sen lisäpöytäkirjan määritelmän mukaan pakolainen on henkilö, jolla on "perusteltua aiheita pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen takia, oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai sellaisen pelon takia haluton turvautumaan kotimaansa suojaan".

3. Siirtolaisuuden vaikutukset kehitysmaille huomioitava maahanmuutto- ja kehityspoliitikassa

3.1. Maastamuuton vaikutukset kehitysmaille

Vapaaehtoisen maastamuuton vaikutuksista tunnetuin on ns. aivovuoto. Koulutetun väestön muuttaminen maasta voi aiheuttaa paitsi tarvittavan työväestön menetystä myös koulutukseen käytettyjen varojen hukkaan heittämistä. Aivovuoto liittyy erityisesti koulutetun vapaaehtoisen siirtolaisuuden kasvuun. Se liittyy erityisesti tiettyihin sektoreihin, joilla teollisuusmaat tarvitsevat työntekijöitä ja joita koulutetaan tasokkaasti useissa kehitysmaissa. Kehitysmaiden kannalta vaikutus on erityisen kielteinen, kun kyseessä on sektori, joka on maiden oman kehityksen kannalta avainasemassa. Kun kyse on pienistä tai vähän koulutettuja omaavista maista, maastamuuttavien määrän ei tarvitse olla suuri aiheuttaakseen merkittävää haittaa kehitysmaalle.

Vapaaehtoisen siirtolaisuuden myönteisenä vaikutuksena voi olla myös ns. aivokierto. Siirtolaisten mahdollisuudet palata kotimaahansa joko pysyvästi tai väliaikaisesti lisää siirtolaisuuden myönteisiä vaikutuksia kehitysmaalle. Pysyvälläkin maastamuutolla voidaan ajatella olevan myös hyödyllisiä vaikutuksia, kuten lisääntyneet kulttuuri-, solidaarisuus- ja kauppayhteydet, investoinnit lähtömaahan, keksintöjen, asenteiden ja tietotaidon välitys sekä kannustin opiskella maahan jääneille. On myös huomattava, että tietoyhteiskuntakehityksen ansiosta siirtolaisten poliittinen rooli varsinkin suljetummassa yhteiskunnassa on usein merkittävä. Kiinaa ja Intiaa voidaan pitää esimerkkinä siitä, kuinka aivovuoto ja -kierto saattaa pitkällä aikavälillä maksaa itsensä takaisin tuottaen jopa voittoa.

Myönteisen asenneilmapiirin sekä rasismien ja syrjinnän vähyyden merkitys maahanmuuttajien houkuttelemisessa on tunnustettava.² Tämän on todettu myös vaikuttavan määräärikaisten siirtolaisten kiinnostukseen palata uudelleen. Myös opiskelijoiden paluumuuttoon kannustaminen on mahdollinen aivokierron edistämiskeino.

Sekä pakotetusti että vapaaehtoisesti teollisuusmaihin lähteneiden siirtolaisten rahalähetykset ovat yksi merkittävä siirtolaisuuden myönteinen vaikutus kehitysmaille. Kehitysmaihin suuntautuvat rahalähetykset kasvoivat 2 mrd. USD:sta vuonna 1970 jopa 71 mrd. USD:iin vuonna 2001 kaksinkertaistuen 90-luvulla³. Rahat kulkevat suoraan ruohonjuuritasolle. Rahalähetykset parantavat vastaanottajien mahdollisuuksia investoida talouteen, koulutukseen ja terveyteen. Rahalähetykset eivät tosin välttämättä toimi kehitysinstrumenttina ellei edellytyksiä kehitystä edistävään toimintaan ole. Rahalähetysten välityspalkkiot ovat huomattavat ja rahansiirtoja hallitsee muutama kansainvälinen yritys.

Kehityspoliittisen toimikunnan mielestä Suomen maahanmuuttopolitiikan tulee sisältää toimenpiteitä, jotka edistävät ja helpottavat sekä maahanmuuttajien paluumuuttoa että mahdollisuuksia palata uudelleen Suomeen. KPT:n mielestä rahalähetysvirtoja tulisi tutkia tarkemmin ja rahansiirtokustannusten minimoimista edistävien hankkeita tulisi kannustaa (esim. IT-yritysten, ITU:n ja WB:n hanke).

Aivoviennin ja -kierron eri näkökulmia ja työvoiman siirtymisen myönteisten vaikutusten maksimointia tulee tutkia tarkemmin. Suomen kaltaisen maan aktiivisen maahanmuuttopolitiikan vaikutus ei kehitysmaiden aivoviennin kannalta kenties ole suuri, mutta

² vrt. Elinkeinoelämän keskusliiton tiedote 11.5.2005

³ Hein de Haas: International migration, remittances and development: myths and facts, April 2005, Global Commission on International Migration

kokonaisuutena teollisuusmaiden keskinäinen kilpailu työvoimasta on merkittävä. Tämä tulee myös Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman huomioida erityisesti EU-politiikan tasolla toimista varten. Tehokkain keino aivoviennin riskien vähentämiseen on luoda kehittyviin maihin olosuhteet, jotka hillitsevät muuttohalua ja lisäävät paluumuuttoa.

3.2. Maahanmuuton vaikutuksia siirtolaisia vastaanottaville kehitysmaille

Myönteiset vaikutukset vapaaehtoisia siirtolaisia vastaanottaville kehitysmaille ovat pitkälti samoja asioita kuin Suomelle. Maahanmuuttajat tuovat tarvittavaa työvoimaa työvoimapulasta kärsiville aloille tai vilkastuttavat muuten liike-elämää.

Maahanmuuton kielteiset vaikutukset ovat merkittäviä sellaisille köyhille kehitysmaille, jotka vastaanottavat huomattavia määriä siirtolaisia. Siirtolaiset saapuvat joko työperäisinä siirtolaisina, pakolaisina tai kauttakulkumatkalla teollisuusmaihin. Erityisesti pakotettujen siirtolaisten, mutta myös vapaaehtoisen kauttakulun aiheuttama taakka heikoille yhteiskunnille ja talouksille on merkittävä. Tilanteen pitkittyessä vaikutukset maan kehitysmahdollisuuksiin ja YK:n vuosituhattavoitteiden toimeenpanoon ovat hyvin kielteiset.

Kehityspoliittisen toimikunnan mielestä maahanmuutto- ja kehityspoliitiikan johdonmukaisuuden aikaansaamisen näkökulmasta Suomen kehityspoliitikassa tulee pakotettu siirtolaisuus ja erityisesti pakolaisuus ottaa huomioon nykyistä paremmin. Pakotetun siirtolaisuuden perussyihin puuttuminen ennaltaehkäisevästi on erittäin tärkeää. Myös pakolaisuusvaiheen huomioinnin edistäminen esimerkiksi köyhyyden vähentämisstrategioissa sekä jälleenrakennuksen ja paluumuuton tukeminen maahanmuutto- ja kehityspoliittisin keinoin tulee nostaa nykyistä paremmin osaksi Suomen kehityspoliittista toimintaa.

Tällaista toimintaa olisi esim. pakolaisia vastaanottavien, paluumuutto- tai kauttakulkumain toimivien kehitysmaiden tukeminen eri tavoin maiden hallinnon kehittämiseksi, asenneilmapiirin parantamiseksi, paluumuuton kannustamiseksi ja turvaverkkojen luomiseksi. Myös humanitaarisen avun ja pitkäjänteisen kehitysavun käytöstä on huolehdittava kokonaisuutena. Pakolaisia tuettaessa humanitaarisesta avusta, tulee paikallista yhteisöä tukea kehitysyhteistyön varoin ja keinoin. Jatkumo yhdestä avun muodosta toiseen tulee sujua joustavasti. On erittäin tärkeää, että Suomen tuki UNHCR:lle pidetään korkeana.

4. EU-tason toiminta maahanmuutto- ja kehityspoliitiikan johdonmukaisuuden aikaansaamiseksi tärkeää, erityisesti Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella

Euroopan unionissa on noin 13 miljoonaa EU-maiden ulkopuolelta saapunutta siirtolaista.⁴ Laittoman maahanmuuton problematiikka korostuu Euroopan unionissa käytävässä maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Unionin piirissä on keskusteltu viime vuosina useista merkittävistä aloitteista, joista näkemykset jakautuvat laajalti. Tällaisia ovat kahdenväliset sopimukset laittomien siirtolaisten palauttamiseksi kauttakulkumaihin ja niiden asettaminen kehitysyhteistyön ehdoksi. EU:ssa on keskusteltu myös EU:n lähialueille perustettavista kokoomaleireistä, jossa avoimia kysymyksiä ovat muun muassa ihmisoikeuksien toteutuminen kokoomaleireillä; seuraukset kauttakulkumaille;

⁴ COM(2002)703 final

sovellettava lainsäädäntö; suojelun taso ja laatu sekä operatiiviset ongelmat. EU:ssa on keskusteltu myös ns. turvallisten maiden listoista turvapaikkapolitiikan yhteydessä.

EU:n osallistuminen kansainväliseen vastuunjakoon pakolaisuuden ehkäisemiseksi ja pysyvien ratkaisujen löytämiseksi on olennaista ja lisäksi EU:n uskottavuutta globaalina toimijana. Pakolaisleirit ovat merkittävä kehitys- ja ihmisoikeuspoliittinen ongelma.

Suomen EU-puheenjohtajuuskauden suunnitelmissa on varauduttu käsittelemään mm. yhdenmukaista turvapaikkamenettelyä, taloudellisen maahanmuuton toimintasuunnitelmaa, alueellisia suojeluohjelmia ja uudelleensijoittamista koskevaa ehdotusta sekä Euroopan palauttamisrahastoa. Tärkeä foorumi on myös neuvoston työryhmä High Level Working Group on Migration and Asylum (HLWG), joka käsittelee maahanmuuttokysymyksiä pilareiden välisissä asioissa. Suunnitteilla on myös YK:n erityisistunto siirtolaisuuskysymyksistä vuoden 2006 lopulla.

Euroopan komissio neuvottelee unionin jäsenmaiden valtuutuksella Maailman kauppajärjestö WTO:ssa palvelukauppasopimus GATS:ista osana ns. Dohan kehitysagenda. Palvelukauppasopimuksella on vaikutuksia siirtolaisuuteen ja kehitys- ja teollisuusmaiden työvoimaan.

Kehityspoliittisen toimikunnan mielestä kehitysyhteistyön ehdollistamista palauttamissopimusten perusteella ei pidä hyväksyä. Kokoomaleireistä sekä turvallisten maiden listoista käytävää keskustelua tulee seurata tarkasti ja kriittisesti. Kaikkien toimenpiteiden vaikutuksista tulee tehdä kehitys- ja ihmisoikeuspoliittisesta näkökulmasta analyysit ennen niiden hyväksymistä.

Pakolaisleirien purkamiseksi tulisi löytää kokonaisvaltaisia, pysyviä ja strategisia ratkaisuja. Konkreettinen keino olisi sopia EU:n sisällä taakan- ja vastuunjaosta pakolaisten vastaanottajina. Lisäksi toimikunnan mielestä Suomen kiintiöpakolaisten vuosittaista määrää tulisi jatkuvasti tarkastella ja pyrkiä kasvattamaan. EU:n yhteisen uudelleensijoittamisohjelman kehittyessä Suomi voisi tarvittaessa edelleen kasvattaa kiintiöitä.

Suomen EU-puheenjohtajuuskauden siirtolaisuus- ja maahanmuuttokysymyksiä koskevissa valmisteluissa tulee olla vahva kehityspoliittinen näkökulma.

Kauppapolitiikan ja erityisesti palvelukauppasopimusten erilaiset vaikutukset sekä suomelle että kehitysmaailmalle tulee selvittää.

5. Lisääntyvän maahanmuuton aiheuttamia kysymyksiä Suomessa tulee ratkaista

Kaikki maahanmuuttajat on opittava näkemään resurssina. Maahanmuuttajien aiheuttamien yhteiskunnallisten kulut hyväksyttävä osana prosessia, jonka myötä he työllistyvät ja alkavat maksaa verotuloja.

Kotouttamisen onnistuminen on olennainen osa maahanmuuttopolitiikkaa ja sitä tärkeämpää mitä vieraammasta kulttuurista maahanmuuttaja saapuu. Kotouttaminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työntöön ja opiskelun mahdollistaminen eivät ole vastakkaisia tavoitteita paluumuuton kanssa, vaan voivat edistää tilapäistä liikkumista. Vuonna 1999 voimaan tulleen lain maahanmuuttajien kotouttamisesta tarkoituksena on antaa maahanmuuttajalle mahdollisuudet oppia oman elämän hallinta ja saavuttaa taito ja kyky hankkia toimeentulo Suomessa. Maahanmuuttajakoulutuksen keskeisin

ongelma on kielenopetuksen riittämättömyys. Kielen oppimiseen ja koulutukseen tulee päästä kiinni heti alussa ja koulutusta tulee olla riittävästi. Riittävään kielitaitoon panostamalla voidaan estää maahanmuuttajien syrjäytyminen ja turvata osallistuminen suomalaiseen yhteiskuntaan.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden oleskelulupakäytäntöä ollaan muuttamassa; hallitus on antamassa esityksen, jonka mukaan opiskelija voi opiskelujen päättymisen jälkeen saada kuuden kuukauden oleskeluluvan ilman työvoimapolitiittista harkintaa. Turvapaikan hakijoiden kohdalla on siirrytty yhä enemmän B-oleskelulupiin (lyhytaikaisiin oleskelulupiin). Tällöin työnteon aloittaminen on kielletty tai jo aloitettua työtä ei voi jatkaa.

Hyvään maahanmuuttopolitiikkaan liittyy keskeisesti kyky käyttää olemassa olevat kansalliset työvoimavarannot tehokkaasti. Myös maahanmuuttajilla on oltava oikeus työhön ja opiskeluun ja siten mahdollisuus osallistua oman elämän hallintaan. Maahanmuuttajien työttömyys on Suomessa hyvin korkea. Maahanmuuttajien työttömyysaste ei kuitenkaan vielä riitä kuvaamaan kokonaistilannetta; varsin suuri osa maahanmuuttajista on tuetussa työssä, määräaikaisissa ja päättyvissä projekteissa sekä pätkätoissä. Valtaosa maahanmuuttajista haluaa aktiivisesti päästä työelämään.

Suomessa on taipumus mitätöidä maahanmuuttajien kotimaissaan tai ulkomailla saama koulutus ja työkokemus, eikä täydennyskoulutukseen ole panostettu ajoissa tai riittävästi. Hyvä esimerkki tästä on terveydenhoitolan koulutuksen ja työkokemusta omaavien maahanmuuttajien työttömyys tai koulutustaan ja työkokemustaan vastaamattoman työn vastaanottaminen.

Kehityspoliittisen toimikunnan mielestä on huomattava niin kehitys- kuin muista teollisuusmaistakin saapuvien maahanmuuttajien suomalaiselle yhteiskunnalle aiheuttamat tarpeet. Jo Suomessa asuvien maahanmuuttajien työvalmiuksia tulee parantaa perus- täydennys-, jatko- ja kielikoulutuksella. Tilapäisen maahanmuuton edistämiseksi tulee Suomeen luoda joustavia oleskelu- ja työlupamenettelyjä. Opiskelijoiden oleskelulupakäytännön joustavoittaminen on kannatettavaa. Myös pakolaisuuden perusteella tulleiden henkilöiden mahdollisuutta työskennellä jo pian saapumisen jälkeen tai lyhytaikaisella oleskeluluvalla on edistettävä. Maahanmuuttajien yrittäjyyttä voidaan edistää mm. erityisillä maahanmuuttajille kohdennetuilla starttirahoilla.

Vahvempi kansainvälisyyskasvatus- ja tiedotustyö edistäisi suomalaisten ymmärrystä siirtolaisuuden taustoista sekä myönteistä suhtautumista siirtolaisuuteen liittyvien toimiin sekä maahanmuuttopolitiikan että kehityspoliitiikan keinoin. Suomen tulee huomattavasti lisätä kansainvälisyyskasvatusta ja -tiedotusta Euroopan neuvoston North - South Centre:n suositusten mukaisesti niin, että kansainvälisyyskasvatukseen suunnattaisiin 1 prosentti kehitysyhteistyövaroista.⁵

Lähteet:

- Euroopan Komission Vihreä Kirja EU:n lähestymistavasta taloudellisen siirtolaisuuden hallintaan 2005 (COM(2004)811 final)
- Euroopan Komission tiedonanto siirtolaisuuskysymysten integroinnista EU:n suhteisiin kolmansien maiden kanssa 2002 (COM(2002)703 final)
- **Adam Higazi:** Integrating Migration and Development Policies: Challenges for ACP-EU Cooperation, January 2002, European Centre for Development Policy Management, Discussion Paper No. 62
- **Hein de Haas:** International migration, remittances and development: myths and facts, April 2005, Global Commission on International Migration, Global Migration Perspectives, No. 30
- North South Centre of the Council of Europe: Global Education in Finland, 2004

⁵ North South Centre of the Council of Europe: Global Education in Finland, 2004

- Lehdistötiedote 11.5.2005: Suomen talouskasvu vaatii maahanmuuttajia, Elinkeinoelämän keskusliitto
 - Suomen Pakolaisapu ry:n nettisivut www.pakolaisapu.fi . Maailman pakolaistilanne-sivusto
 - Globalisaatio ja kehittyvät maat, 2002/2003, Valtionvarainministeriön tutkimuksia ja selvityksiä
 - Kehityspoliittisen toimikunnan täysistunto Maahanmuutto- ja siirtolaisuuspolitiikka ja köyhyys 19.4.2005. Asiantuntijoina: johtaja **Mervi Virtanen**, TM, yksikönpäällikkö **Johanna Suurpää**, viestintäpäällikkö **Marja-Leena Suvanto**, Suomen Pakolaisapu ry sekä pakolais- ja maahanmuuttotyön päällikkö **Leena-Kaisa Åberg**, Suomen punainen risti.
-